

Received / Makale Geliş Tarihi 08.11.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 31.01.2024
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 11(103), 49-58

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10616535

Seda Gürdap

<https://orcid.org/0000-0001-6867-4448>
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/0547yzj13>

Dr. Öğr. Üyesi Bekir Şahin Baloğlu

<https://orcid.org/0000-0002-3189-0371>
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/0547yzj13>

Dr. Öğr. Üyesi Sonay Ödemiş

<https://orcid.org/0000-0003-3793-8476>
Dicle Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Diyarbakır / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/0257dtg16>

Antalya Eğlence Sektörü İşverenlerinin Profesyonel Dansçılardan Beklentileri¹

Expectations of Antalya Entertainment Industry Employers from Professional Dancers

ÖZET

Antalya ilinin zengin turistik ve kültürel atmosferi, sahne sanatlarının önemli bir parçası olan dansçılara geniş istihdam olanakları sunmaktadır. Bu makale, Antalya turizm bölgesinde dansçı istihdamının niteliğini ve dansçılardan beklenen özellikleri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, Antalya'da eğlence sektöründe faaliyet gösteren on üç deneyimli işverenle yapılan görüşmeler aracılığıyla; dansçıların iş dünyasında karşılaştıkları beklentiler ve işverenlerin dansçılardan talep ettikleri özellikler detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Aynı zamanda bu çalışma, Antalya ilinde turizm sektöründe dansçı istihdam olanakları, işveren beklentileri ve dansçı yetiştiren üniversiteler arasındaki ilişkileri anlamaya yönelik bir adım olarak tasarlanmıştır. Antalya ilinde dansçı istihdam eden işverenlerin beklentilerini belirlemek ve bu beklentilere cevap verebilecek niteliklere sahip dansçılar yetiştirebilmek adına elde edilen veriler, sektörde daha etkili bir iş birliği atmosferinin inşası için pozitif bir katkıda bulunma çabası içerisinde incelenmiştir. Serbest piyasa ekonomisinde işverenlerin dansçılardan beklentileri olması gerektiği varsayımını doğrulayan araştırma, Antalya dans piyasasında işverenlerin öne çıkardığı beklentilerin, önem sırasına göre disiplin, esneklik, repertuar zenginliği, tecrübe ve eğitim gibi noktalar üzerinde yoğunlaştığını, en az önem teşkil eden konunun ise lisan bilgisi olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bu verilerin, Antalya'daki dans sektöründe işverenler ve dansçılar arasında daha verimli bir iletişim ve iş birliği ortamının oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dansçı, Sahne Sanatları, Mesleki Yeterlik, Eğlence Sektörü, Serbest Piyasa.

ABSTRACT

The rich touristic and cultural atmosphere of Antalya offers wide employment opportunities for dancers, who are an important part of the performing arts. This article aims to examine the nature of dancer employment in the Antalya tourism region and the characteristics expected from dancers. Within the scope of the study, through interviews with thirteen experienced employers operating in the entertainment sector in Antalya; The expectations that dancers face in the business world and the characteristics that employers demand from dancers are discussed in detail. At the same time, this study is designed as a step towards understanding the relationships between dancer employment opportunities, employer expectations and universities that train dancers in the tourism sector in Antalya. The data obtained in order to determine the expectations of employers who employ dancers in Antalya and to train dancers with the qualifications to meet these expectations were examined in an effort to make a positive contribution to the construction of a more effective atmosphere of cooperation in the sector. The research, which confirms the assumption that employers should have expectations from dancers in a free market economy, reveals that the expectations put forward by employers in the Antalya dance market focus on points such as discipline, flexibility, repertoire richness, experience and education, in order of importance, while the least important issue is language knowledge. It is thought that these data will contribute to the creation of a more efficient communication and cooperation environment between employers and dancers in the dance industry in Antalya.

Keywords: Dancer, Performing Arts, Professional Qualification, Entertainment Sector, Free Market.

¹ Bu çalışma, Seda Gürdap'ın Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı, Müzik ve Sahne Sanatları programında hazırladığı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Dans, sadece sanatsal bir ifade biçimi olmanın ötesinde serbest piyasa dinamiklerinden etkilenen olgulardan biridir. Sanatçılar, yeteneklerini maddi gelir elde etmek ve sürdürülebilir kariyerler inşa etmek için serbest piyasanın sunduğu fırsatları değerlendirirler. Türkiye’de sahne sanatlarında turistik ve kültürel bağlamda dansçılık faaliyetlerinin etkin olarak yürütüldüğü Antalya turizm bölgesinde istihdam edilen dansçıların eğitim altyapısının, mezuniyetleri sonrası dansçılık piyasasının gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığını ortaya çıkarmak bu çalışmanın odak noktasıdır.

İlk olarak konuyla ilgili genel çıkarımlarda bulunulmuş, araştırma soruları belirlenmiş, tümevarımsal bir yöntem izleyerek veri toplama aşamasına geçilmiştir. Başlatılan çalışma, “Antalya ili eğlence sektöründeki işverenler, orada istihdam eden profesyonel dansçılardan mesleki açıdan ne bekler?” sorusundan yola çıkarak, Antalya’da dansçılık piyasasında faaliyet gösteren deneyimli işverenlerle gerçekleştirilen görüşmeler üzerinden elde edilen verilere dayanmaktadır. Araştırma, daha çok görüşme yapılan kişilerin görüşlerine ve onların kendince oluşturdukları sistemlere dayandığından; hem kavramsal, hem de sistematik yapıya sahip olduğu için karma bir yapıda kurgulanmıştır. Antalya ilinde profesyonel koreografik, yönetmenlik, eğitmenlik ve organizasyon firma yetkililiği görevlerini üstlenen kişilerle yapılan mülakatların değerlendirilmesi sonucunda araştırma çıktılarına ulaşılmıştır. Buna göre bu çalışma; işverenlerin, hedef kitleyle orantılı bir şekilde serbest piyasa algısıyla, dansçılık piyasasını hem yönlendirmekte olduğu; hem de yönlendirdikleri için kendilerince belirledikleri beklentilere sahip olması gerektiği varsayımı üstünden devam ettirilmiştir.

Dansçıların serbest piyasa koşullarında talep gören meslekî yeterliklerini belirlemek adına, ‘dansçı’, ‘eğlence sektörü’, ‘Antalya’, ‘piyasa’ ve ‘turizm’ başlıkları altında; YÖK Ulusal Tez Merkezi, Google Akademik, Dergipark, Nadirkitap.com ve Milli Kütüphane platformlarından çevrimiçi tarama yapılmıştır. Ancak literatür çalışması sonucunda elde edilen envanter çalışmayı sonlandırmaya yeterli görülmediği için, saha araştırması yapılması uygun görülmüş ve birebir mülakatlarla bilirkişilerden alınan nitel verilerin derlenmesi yürütülmüştür. Dolayısıyla bu çalışma ağırlıklı olarak saha verilere dayandırılmaktadır.

Uluç ve Çelik’in (2006) “Hayek’in Liberal Düşüncesinde Birey–Devlet İlişkisi” adlı makalesi, Akyıldız ve Açıkada’nın (2011) “Sanat Sergileyen Sporcular Olarak Dansçılar: Klasik Bale Dansçılarının Fiziksel Uygunluk Bileşenleri” çalışması, Pekiçten’in (2015) “Bir Danstan Neler Beklenir: Ortalama Olmanın Bir Dans Performansı Üzerinden Araştırılması ve Sorgulanması” adlı makalesi, Erkan’ın (2014) “Sahne Sanatlarında Güçlü Bir Anlatım Aracı Olarak Beden” adlı makalesi, Turan ve Çamlıyer’in (2016) “Dans Eğitiminde Temel Hareket Becerilerinin Sınıflandırılması” adlı çalışması ile Kurt’un (2009) “Türk Halk Kültürü Ürünlerinin Turizmde Kullanımı: Fethiye Örneği” isimli tez çalışması bu çalışmanın temel literatür envanterini oluşturmaktadır. Saha çalışmaları esnasında görüşlerine başvuru alan bilirkişilerin ise konusunda tecrübeli ve hâlen aktif olarak dansçılık piyasasında iş ve işlemler yapanlar arasından seçilmesine özen gösterilmiştir. Bunun için en az 10 yıl saha tecrübesine sahip olmaları gözetilmiştir.

Literatürün değerlendirilmesi ile bilirkişilerden elde edilen fikirlerin yorumlanması Hayek’in serbest piyasa ilkeleri (Uluç & Çelik, 2006) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, bire bir mülakatlar aracılığıyla ulaşılan subjektif verilere dayandığı için nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Teknik olarak söylem analizlerine dayanmakta ve bu söylemlerden elde edilen fikirlerin damıtılmasından oluşmaktadır.

Bu çalışma, Temmuz 2023 ile Aralık 2023 arasında yürütülen saha araştırması verilerine dayanmaktadır. Kasım-Aralık ayı içerisinde üzerine düşülen, yorumlanan çalışmaların kaleme alınması işlemiyle sonuçlandırılmıştır.

2. DIŞ GÖRÜNÜŞE DAİR BEKLENTİLER

Dansçılık piyasasında dış görünüş, hedef kitle (izlerkitle/izleyici) tarafından dikkatle takip edilen ve performansının dansçılık mesleğine dans performansına hazır olma durumunu gösterdiği varsayılan önemli bir unsurdur. Dansçı bedenini performansa hazırlamak için ‘fit’ tutar. Bu fit tutma çabası sonrasında elbette ki bedende bir zindelik, oranlılık ve estetik kabul edilebilecek bir sıkılık baş gösterir. Dansçı, bunu dans performansı için işlevsel olarak kullanmak amacıyla oluştururken, izleyici ise; hem performansın güzelliği, hem de performansının bedensel güzelliğini bir arada bekler duruma gelir. Bu da, işverenler tarafından bir tercih ya da beklenti oluşturulmasına sebep olabilir. Buna benzer bir söylemi Erkan’ın (2014) “Kişinin disiplinli çalışması, birikimleri, deneyimleri ve bedensel uygunluğundan doğrudan etkilenen sahne sanatlarının, sanatçının bedenine yönelme girişimleri günümüzde devam etmekte

ve aynı önemi taşımaktadır” sözünden de edinmek mümkündür. Ayrıca saha araştırmalarında da karşılaşılan şu söylem, bu araştırmada sunulan görüşü destekler niteliktedir: “Görsel bir iş yapıyoruz ve dış görünüş önemli” (M. Erdoğan, kişisel görüşme, 22 Kasım 2023).

Dış görünüşün görünüşün performansa hazır olması amacıyla şekillendirilmiş olması da izler kitle üzerinde olumlu bir etki bıraktığından, H. Altay (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023), E. Eliağır (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023) ve U. Sabur (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023) da sahnedeki başarı için fiziksel görünümün önemine net bir şekilde vurgu yapmaktadırlar. Her biri dansçıların sahnede fiziksel olarak etkileyici (seyirci tarafından beklenen/arzulanan fiziki güzellik) olmaları gerektiğine dikkat çekmektedir.

Kostüm, müzik ve dekor, sahne performansı içinde birlikte değerlendirilmesi gereken olgulardır ve dansçıların bu olgularla bütünlük sağlamaları önemlidir. Kostümün dansçıya yakışması, dansçının da sahneye yakışması gerektiği yaklaşımı (E. Eliağır, kişisel görüşme, 16 Ekim 2023) işverenler tarafından benimsenmiştir. Fiziki presentabl olmayan birinin sahnede güzel durmadığını düşünen E. D. Buran (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023) da bahsi geçen ‘sahne-güzel beden birlikteliği’ni destekleyerek, dansçılık ile estetik arasındaki sıkı ilişkiyi benimsemektedir. Dans sahnesindeki performansın, fiziksel görünümün estetik standartlarını karşılamasıyla daha çekici hale geldiği işverenlerce savunulmaktadır.

Diğer yandan Akyıldız ve Açıkada, 2011 yılında yayımladıkları çalışmalarında; 1996, 2004, 2005, 2007, 2009 yıllarında çeşitli isimler tarafından yürütülen araştırmalarda, dansçıların fiziksel uygunluk durumları incelenmesine rağmen ideal vücut ölçüleri konusunda bir sonuca varılamadığından bahsetmektedirler. Literatürden herhangi bir ölçülebilir değer ile karşılaştırılma imkanı bulunmadığından, bu çalışmada yer verilen estetik/beden güzelliği ve uygunluğu algısı tamamen görüşme yapılan işverenlerin beyanlarının değerlendirilmesi ile yürütülmüştür. “boy-kilo oranının dengeli olması bu işin muhtevasında var” diyen M. Uygun (kişisel görüşme, 25 Ekim 2023) ile yıllardır birlikte çalıştığı doktorlardan edindiği bilgiler sayesinde belirli bir oranın yakalanması gerektiğini iddia eden M. Erdoğan (kişisel görüşme, 22 Kasım 2023), her ne kadar bir uzlaşma içinde görünseler de aslında farklı görüşlere sahiptirler. Uygun, boy-kilo-yağ esasına göre dengelilikten yana iken; Erdoğan, erkek dansçılarda (10,11,12) ve kadın dansçılarda (18,19) vücut yağ oranının olması gerektiğini savunmaktadır. Uygun’a göre dengelilik, tamamen subjektif ve ihtiyaca uyum ile alakalıdır. Yine Uygun, dansçılardan beklentisini, dansçılık için genel varsayılan ideal ölçülerden ziyade, boy-kilo oranı gibi hareket edebilme yeteneğine engel teşkil etmeyecek belli bir proporsiyona sahip olması gerektiği üzerinden açıklamaya çalışmıştır.

İşverenler tarafından dış görünüş, daha çok estetik bir çerçevede değerlendirilse de denge, kondisyon ve yer çekimi gibi etkenler ele alındığında; hareket kabiliyetini doğrudan etkilediği için aynı zamanda bir konfordur. 2000 yılında yayımlanan bir çalışmada da ifade edildiği gibi; dansçılar için ideal vücut kompozisyonu, sağlıklı bir vücut için fizyolojik ihtiyaçları sağlarken, aynı zamanda maksimum sahne performansı için gereklidir (Yannakoulia ve diğerleri, 2000, aktaran Akyıldız ve Açıkada, 2011). Buna bağlı olarak Uygun’un (kişisel görüşme, 25 Ekim 2023) dansçının gereğinden fazla ağırlığa sahip olması durumunda görsel estetiği zedelediği düşüncesine ek olarak; temelde kondisyon, denge, temassızlık ve hız gibi performans beklentilerinde dansçıya yaşattığı zorluklara değinmesinin, literatür tarafından desteklendiğini görmekteyiz.

Dansçıların dış görünüşüne fazlasıyla önem verdiği yer veren E. Orhan da (kişisel görüşme, 10 Aralık 2023) dansçıların kendilerinin haricinde bir topluluğu ve kurumu temsil ettiklerine dikkat çekerek, boy-kilo oranına dikkat ettiğini, ancak güzellik-çirkinlik (yüz) gibi kavramları önemsemediğini belirtmiştir. “marka değeri katıyorlar” cümlesiyle dansçıların dış görünüşlerinin sahne dışında da kurumsal temsiliyete devam ettiğini vurgulayarak, sahne üstünde veya arkasında dış görünüşlerine gereken özeni vermeleri gerektiğinin altını çizmiştir. Ayrıca sıkı çalışmalarla dış görünümün uyumlanabildiğine de değinmiştir. Z. H. Özçelik’in de (kişisel görüşme, 7 Aralık 2023) sıkı çalışmalar ile bedeninin istenilen dış görünüşüne kavuşması hakkındaki görüşlerinin Orhan ile aynı olduğu fark edilmiştir. Zaten literatür taramasında da bunu destekleyen bulgularla karşılaşılmıştır:

Profesyonel dansçılar için optimal performans, dansın estetik ve teknik boyutunun yanı sıra stresten uzak kalmayı sağlayacak psikolojik hazırlıkla ve iyi bir fiziksel uygunluk düzeyiyle sağlanmaktadır (Koutedakis ve Jamurtas, 2004; Koutedakis ve Sharp, 2004). Paffenbarger ve Olsen (1996), (Koutedakis ve Jamurtas, 2004’te belirtildiği gibi) fiziksel uygunluk düzeyinin yalnızca %40’ının genetik faktörlere bağlı olduğu, geriye kalan %60’lık dilimin ise düzenli egzersiz ve dengeli beslenmeyle dansçının kendi kontrolünde olduğu bilinmektedir (Akyıldız ve Açıkada, 2011).

S. Gıncır'a göre (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023) fiziksel uygunluk, dansçının alacağı rol ile bağlantılıdır. Kilolu bir dansçı üzerinden örnek veren Gıncır, rol gereği ihtiyaç duyulmuşsa; kilolu birine çevirebilmek için zayıf bir dansçıya yük bindirmek gerekebildiğinden bahsetmiştir. Bu da o gösteri esnasında o kişinin çok fazla efor sarf etmesine neden olmaktadır. “nasıl ki bir arabanın belli bir gücü varsa, bir dansçının da belli bir gücü var” diye ekleyen Gıncır, dansçılara uygun roller verilmesini doğru bulduğunu vurgulayarak, kilolu dansçılara da ihtiyaç duyulabileceğine dikkat çekmiştir.

3. EĞİTİMLERE DAİR BEKLENTİLERİ

Saha araştırmalarında görüşme yapılan kişilere yönetilen ilk sorulardan biri, dansçıların hangi düzeyde eğitim almalarını tercih ettikleri ve bu tercihlerini hangi dans disiplini/leri ile ilişkilendirdikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Buna göre, Türkiye’de lisans düzeyinde dans eğitimi alınabilecek seçenekler olan; Bale, Modern Dans ve Türk Halk Oyunları ilk akla gelenlerdir. Yürüttükleri organizasyonları ve organizasyonlardaki görevleri vesilesi ile dansçılık piyasasında etkili olan kişilere sorulduğunda ağırlıklı olarak, ‘lisans programlarından mezun olan dansçıları tercih etmek istedikleri belirtilmiş olmasına rağmen, aldıkları lisans düzeyinde dansçılık eğitiminin hiç de önemli olmadığını savunan’ görüşler ile de karşılaşmıştır. Bunu aslında eğitim alınan yerin öneminden ziyade, dansçılık açısından alınan eğitimin nitelikli olmasının tercih edilmesi yönünde değerlendirmek çok daha doğru olacaktır. Nitekim, araştırma kapsamında mülakat yapılarak fikirleri alınan H. Altay, eğitilmiş dansçı ile eğitimsiz dansçı arasındaki farka dair görüşlerini şu sözleri ile net bir şekilde ifade etmiştir: “ne kadar dans edebildiğine, ne becerisi olduğuna bakıyoruz; eğitimlerine bakmıyoruz. Yani bizim için belgeli dansçı olmasının bir anlamı yok” (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023).

Araştırma kapsamında incelenen gösteri organizasyonlarında yer alan toplulukların; modern dans, geleneksel dans, bale ve/veya modern dans ile sentezlenmiş geleneksel dans, hip hop ve akrobasi gibi alternatiflere başvurdukları gözlemlenmiştir. Toplulukların dans türü seçimlerinde seyircilerinin ilgisinin etkili olduğu, bu sebeple de sergilenen dans türüne göre, topluluk kadrolarında yer alan dansçıların aldıkları eğitimin de önemsenme düzeyine etkili olduğu tespit edilmiştir. Bünyesinde yalnızca geleneksel dansları barındıran gruplarda; lisans mezuniyetleri ‘opera ve bale’ ve ‘modern dans’ olan dansçıların “uyumlanma problemi yaşadıkları” da dile getirilmiştir (A. Bahadır, kişisel görüşme, 16 Ekim 2023). Bahadır, gruplarında çalıştırmak üzere opera ve bale mezunu dansçıları tercih etmediğini vurgularken, bu görüşünün opera ve bale dansçılarının duruşlarını geleneksel danslara uyumlanmanın zor olmasından kaynaklandığını eklemiştir (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023).

Lisans eğitimi Türk Halk Oyunları bölümlerinde almış dansçılar için ise bunun tam aksinin ifade edildiğine rastlanmıştır. “Halk oyunları bölümünden mezun bir dansçıyı esnetmekte zorlanıyoruz” diyen M. Erdoğan (kişisel görüşme, 22 Kasım 2023), aynı zamanda bu dansçıların duruş bozukluklarını düzeltmenin de zor olduğundan bahsederek A. Bahadır’ın (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023) görüşünün karşısında yer almıştır. Görüşmeler boyunca dansçıdan beklentileriyle alakalı işverenlere yöneltilen sorulara verilen cevaplar arasında ağırlıklı olarak bale kavramının geçmesi, aslında turizm sektörü ile dans piyasasının ihtiyaçları arasında bale eğitiminin önemli bir yere sahip olduğunu düşündürmektedir. S. Gıncır bu noktada dikkati, bale mezunu dansçıların aldıkları dans eğitimine ve bilhassa bu okullarda okunmuş olunmasına çekmiştir (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023). Bu okullarda okumuş dansçıların okul disiplinini almış olmasının konservatuvar mezunu dansçıları öncelmesi için tek başına bile yeterli olduğunu dile getiren Gıncır’ın konu ile ilgili görüşlerini ifade ederkenki sözleri şöyledir: “Bir yabancı dilin gramerini öğrenmek gibi bir şeydir bale öğrenmek. Baleden sonra diğer dansları (icra) etmesinde hiçbir sakınca olmaz” (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023). Araştırma kapsamındaki röportajlar boyunca balenin yanında modern dans ile ilgili de benzer ifadelerle rast gelinmiştir. Lisans eğitimlerini dans programlarında alan dansçılar ile ilgili Z. H. Özçelik “tercihim klasik bale ve çağdaş dansçılar” (kişisel görüşme, 7 Aralık 2023) diyerek tercih bildiriminde bulunmuştur. M. Erdoğan ise benzer bir şekilde “modern ve bale mezunu olanlar daha iyidir” (kişisel görüşme, 22 Kasım 2023) söylemine sahiptir. Yine yalnızca geleneksel dans içerikli projeler yürüten E. Orhan’ın “benim tercihim bale alt yapısı olan ve az da olsa halk oyunları bilen dansçılar” (kişisel görüşme, 10 Aralık 2023) sözü, geleneksel dansların sunumlarında bile, ağırlıklı bale eğitimi almış kişilerin daha başarılı performanslar sergilediği izlenimini uyandırmaktadır.

Konservatuvar Türk Halk Oyunları bölümleriyle ilgili “özellikle bizim konservatuvarlarda; dansçı üniversiteyi bitirdiğinde kaç yaşında oluyor (?) Ondan sonra sahneye çıkmaya başlıyorsa bunun çok geç olduğunu düşünüyorum” söylemine sahip olan M. Uygun (kişisel görüşme, 25 Ekim 2023), bir başka problem olarak belirtilen ‘yaş kriterine’ değinmektedir. Türkiye’deki dans ve dansçılık eğitimlerinin yurtdışına kıyasla çok daha geç kalınarak verildiğini iddia eden M. Erdoğan (kişisel görüşme, 23 Kasım

2023): “Yurtdışında ilkokuldan başlayan bir eğitim sistemi var” söylemiyle Uygun ile olan görüş birliğinin fark edilmesini sağlamıştır. Uygun ve Erdoğan’ın görüşleri üzerinden yürütülen tartışmada; her ne kadar dansla ilgili bölümler üniversitelerin lisans düzeylerinde mevcut olsa da bale eğitimine konservatuvarlar ve özel kuruluşlar aracılığıyla ilköğretim düzeyinde başladığı göz ardı edilmezse; dans eğitimine başlamak için lisans düzeyini bekleyen dansçıların, mezuniyetleri ile dansçılık piyasasına geç bir giriş yaptıkları ve rekabet avantajından mahrum kalabileceklerinin vurgulandığı fark edilecektir. Okullarda verilen eğitimin dansçılık piyasasının gereklilikleriyle uyumlu şekilde ilerlemesinin, mezun olan dansçının piyasaya uyumlanmasını hızlandırabileceği fikrine sıklıkla rast gelinmiştir. Bu sebeple bazı işverenler tarafından dile getirilen ifadeler ‘dansçılık piyasasına eğitim döneminde de aktif olarak katılım sağlanmasının faydalı olacağı’ (M. Uygun, kişisel görüşme, 25 Ekim 2023) ve ‘dans lisans programlarında eğitim görenlerin dansçılık hedeflerinden vazgeçmemeleri gerektiği’ (H. Altay, kişisel görüşme, 20 Ekim 2023) yönündedir.

“Türkiye’de dans eğitimi ve dansın uygulandığı alanların birbiriyle çelişkisi olduğunu düşünüyorum.....Bir üniversitenin açık görüşlü rektörüyle bu konuyla alakalı bir araya geldik: Konservatuvar bölümünüzde dansçılar varken, Dünyanın farklı farklı yerlerinden dansçılar Antalya’ya çalışmaya geliyor. İş birliği yapıp üniversitenizdeki arkadaşlarla bir çalışma yapalım...” (M. Uygun, kişisel görüşme, 25 Ekim 2023).

Bu sözleriyle dansçılık piyasasına girişin eğitimin bizzat bir parçası olması gerektiğini savunan M. Uygun ile “biz bazen üniversite öğrencilerine gidip söylüyoruz: Böyle bir iş var; bu işin geliştirilebilirliği var... Hepsi okulda kalmaya çalışıyor. Bir üniversite yılda kaç tane öğretim üyesi alabilir (?)” diyen H. Altay’ın (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023) sözleri dikkat çekmektedir.

Dansçılık piyasasına yeterli düzeyde ve yetkinlik ile katılım sağlanmamasının sebepleri arasında, akademik personel olunmaya çalışılmasının öncelikli olduğuna dair dile getirilen iddialar bulunmaktadır. Aynı zamanda serzenişlerini, üniversitelerin vizyon ve misyonları arasındaki farklılıkları bulunmasına dayandıran Altay’ın “hepsi okulda kalmaya çalışıyor ya da diğer işlerle uğraşıyorlar” (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023) sözleri dikkati çekmektedir. Altay’ın iddiasına göre bahsettiği ‘okulda kalma amacı’ dansçılık eğitimi alan kişileri dansçılıktan uzaklaştırmaktadır. Bunun yanı sıra vizyon-misyon uyumsuzluğu ve kurumların dansçılık mesleği adaylarına aşıladıkları vizyonları da eleştirilen hususlardan biridir. “Bu işin okulundan mezun gençleri maalesef ‘dansçı’ teriminin içine sokamıyoruz.....tabii bazı okulları tenzih ediyorum: Mimar Sinan Üniversitesi’nden mezun olan bir dansçıyla, Ege Üniversitesi’nden mezun olan bir dansçıyı yan yana getirdiğinde, aralarındaki farka insan şaşırıyor” diyerek eleştirilerini dile getiren E. Orhan (kişisel görüşme, 10 Aralık 2023), bu sözleri ile geleneksel dansların eğitimini veren üniversiteleri işaret etmektedir. Modern sahne sanatları ve dansçı anlayışı ile geçmiş arasındaki uçurumdan bahseden Orhan, bu üniversitelerin eğitim sisteminin, geçmişten gelen geleneksel dansları -yaşatmak ve geliştirmek adına- günümüze uyarlarlarken, nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konuları üzerinde dönmesinin daha verimli olabileceğini düşünmektedir.

Bu ve buna benzer birçok sebeple dansçı bulma sıkıntısı yaşayan Antalya dans piyasası işverenleri, farklı ülkelerden dansçı getirmekte ve Kurt’un (2009) deyiimi ile ‘Türk halk kültürüne uzak bu dansçıların yanlış sunum yapmaları’na neden olmaktadır.

Tüm bu eleştirilere ek olarak M. Erdoğan (kişisel görüşme, 22 Kasım 2023), Türkiye’deki konservatuvarların kendine özgü yaklaşımlarının bulunmasını da bir sorun olarak görmektedir. “her birinin ayrı, birbirinden bağımsız duruşları var, bir ekol yok. ‘İstanbul Üniversitesi Laban’cı bir dans akımına inanıyor’ ya da ‘Boğaziçi Üniversitesi İsadora Duncan’cı bir dans bakışına sahip’ diyemiyoruz” sözleriyle eleştirerek; konservatuvarların da birbirleriyle etkileşim halinde olmaları ya da belli bir metoda bağlı ilerleme çabası içinde olmaları gerektiğini düşündüğünü belirtmektedir. Konservatuvarların belli bir ekole dayanmadığı iddia edilen ve kendi öğretim felsefelerine göre değişiklik gösteren eğitim sistemlerinin bulunmasının, dansçılık piyasasında faaliyet gösteren birçok farklı müessese tarafından ciddi şekilde eleştirildiği görülebilmektedir. İşverenler olarak bu eksikliklerden bazıları ayrıca sahne tecrübesi, seyirci ile kurulan diyalog gibi başlıklarla belirtilmiştir: “eğitlimlerin sahne eğitimi almaları lazım, seyirci diyalogunu geliştirmeleri lazım. Bence okulda onu vermiyorlar. Çünkü ben Sakarya Üniversitesi’nin gösterisini izlemeye gittim; orada da aynısı...” diyen A. Bahadır (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023) ile “okulların hiç yeterli olduğunu düşünmüyorum. Müfredat yok!” diyen S. Gıcır’ın (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023) fikirlerinin örtüştüğü görülmektedir.

4. LİSAN BEKLENTİLERİ

Yapılan görüşmeler boyunca genel olarak işverenler, lisan bilgisini önemsemediklerini dile getirmiş olsalar da; görüşülen işverenler arasında H. Altay (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023), Z. H. Özçelik (kişisel görüşme, 7 Aralık 2023), Y. Altuntaş (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023), ortak bir dilin iletişim kurma açısından önemli bir detay olduğunu ifade ederek dile önem verdiklerini beyan etmişlerdir. Benzer ifadelerle M. Uygun da (kişisel görüşme, 25 Ekim 2023) çok uluslu gruplarda yabancı dilin bir ihtiyaç olduğuna değinmiş, ancak; dansçılardan duyduğu “teacher balaban yok” örneğini vererek, dansçıların zaman içerisinde üç farklı lisanın (İngilizce, Rusça, Türkçe) karışımıyla ortak yeni bir iletişim modeli geliştirdiğini ve gruptaki tüm dansçıların bu cümleyle ne demek istendiğini anladığını ifade etmiştir.

5. REPERTUVAR VE TECRÜBE İLE İLGİLİ BEKLENTİLER

İşverenlerin dansçı olarak kabul ettikleri ve sunumlarında yer vermek istedikleri dansçılar ile ilgili hususlardan biri de repertuvar zenginliğidir. Repertuvar zenginliğinden anlaşılması gerekenler ise kendi içinde; bir dans türündeki muhtemel en çok sayıda dansa hakim olabilmek veya birden fazla dans türünde icra tecrübesine ya da uygulama repertuvarına sahip olabilmektir. Sahada yapılan görüşmelerle de dansçının repertuvarının geniş olması, işverenlerin projelerinde onlara yer verebilmesi, araştırmada görüşülen kişilerin beyanlarında rast gelinen bir tutumdur. Buna göre tek yönlü bir dansçıyı her projede kullanamayacağını düşünen A. Bahadır (kişisel görüşme, 12 Ağustos 2023), repertuvar çeşitliliğinin projelerde ihtiyaç duyulan bir olgu olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca verilen cevaplarda şans eseri aynı örneklerle M. Erdoğan'ın ve M. Uygun'un dansı bir lisana benzetmesiyle; dansçı ne kadar çok lisan bilirse iletişim kabiliyetinin de o kadar artacağı üzerinden çok yanaşık bir örneklendirme yapılması, işverenlerdeki kanaatin ne kadar güçlü ve benzeri nitelikler taşıdığını da gözler önüne sermektedir. Hattâ ne kadar çok lisan bilinirse, bir insanın o kadar iyi bir iletişim potansiyeli taşıdığından hareketle, çok sayıda ve çeşitlilik ile dans repertuvarına sahip olan dansçıların sahne projelerinde; adaptasyon, vizyon, proje ve temsil disiplini ile sahne paydaşları arasındaki iletişim gibi faaliyetlerde başarılı olma ihtimalleri o derece yüksek görülmektedir.

Bununla birlikte edinilen repertuvarın, dans türündeki doğruluğunun ve dolayısıyla kazanılmasına vesile olan kaynak kişi/rehber/eğiticilerin de aktarımını yaptıkları danslara olan hâkimiyetleri üzerinde önemle durulan bir başka konu görünümündedir. Bu aslında, dansçı tarafından bedensel repertuvarına eklenen tecrübenin, doğruyu yansıtır yansıtmadığı ile doğrudan alakalıdır. Yine M. Erdoğan'ın (kişisel görüşme, 22 Kasım 2023) “deneyimli dansçı çok önemlidir ama negatif transfer yoksa!” sözü; dansçı tarafından kazanılmış repertuvarın, bedene hatalı bir şekilde yer ettirilmesi sonucunda, hatalı uygulamanın düzeltilmesinin çok zaman ve uğraş isteyen bir hâle dönüşmesini işaret etmesi bakımından kritiktir. Aynı kritik vurguya F. Gencer'in de “koreografa yeni dansçı verdin mi, kabiliyetli ise onu daha güzel işleyebiliyor. Ama işlenmiş bir dansçıyı işlemek koreograf açısından da zor olabiliyor. Ancak düzgün işlenmişse tadından da yenmiyor” sözleri (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023) ile değindiği dikkate alınırsa, Erdoğan'ın söylemi ile paralellik gösterdiği anlaşılacaktır.

Bu durumda, daha önce öğrenilmişin yerine yeni bir koreografi eklemenin, vücut hafızasıyla çatışabilmesi gibi durumların, işverenlerin de dikkatini çektiğine tanık olunmuştur. Çünkü yeni kazandırılmaya çalışılan repertuvarın provalarının fazlaşması sebebiyle ‘zamansal maliyet’ artmaktadır. İşverenin ve işveren ile ortaklaşa çaba sağlayan yönetmen ve koreografların dansçılardan asıl beklentileri; repertuvar zenginliğinden ziyade, repertuvar zenginliğinin fayda sağladığı diğer hedeflerdir. Bu hedefler arasında öncelenenlerin ise yeni projelere hız, kondisyon ve adaptasyon açılarından alınan verimin en yüksek düzeyde tutulmaya çalışılması olduğu aşikardır.

Her koreografin ve işverenin bakış açısı farklıdır: Bazı koreograflar ve işverenler daha önce işlenmiş bir beden daha iyi olabileceğini düşünürken bazı koreograflar doğru işlenmiş olmasına dikkat çekmekte; bazıları ise dansçının yalnızca bir alanda uzmanlaşmasını doğru olarak kabul etmektedir. Dansçıdan her stilde bir şeyler bilmesini beklemeyi İsviçre çakısına benzeten S. Gıcır “Türk mantığında nedir: İsviçre çakısı gibi olsun. Neden öyleyse elektrik tesisatçısı var, su tesisatçısı var (?) (O zaman) Hepsini bir kişi yapsın” söylemiyle, dansçının bir uzmanlık alanı olması gerektiğine ve işverenlerin dansçıyı o uzmanlık alanı içerisinde değerlendirmesinin daha yerinde bir davranış olacağına vurgu yapmaktadır (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023).

Bu konuyla ilgili fikir ayrılıklarının, görüş çeşitliliklerinin oldukça fazla olduğu fark edilmiştir. Şöyle ki; repertuvarın lisana benzetilmesinin aksine, aslında repertuvarın sahne projelerinde “çok da önemli bir şey olmadığı” yönündeki beyanların varlığı da azımsanmayacak düzeydedir. Kimi işverenlerin dansçıdan tek

beklentileri onlara verilen projeyi zamanında çıkarabilme kabiliyetlerinin olmasıdır. Daha önceki tecrübelerine ve repertuvar zenginliğine bakılmaksızın önemli saydıkları tek şey, asgari düzeyde sezon için gerekli olan repertuvarın yeterliğidir. Repertuvarın yeterliği açısından E. Eliağır'ın "adım sayabilen, bedenini terbiye etmiş dansçılara, repertuvar öğretmek zor değildir" söylemi, daha çok dansçıların repertuvar bilgisinin yerine repertuvarın beden farkındalığına sunduğu katkıya odaklanıldığını göstermektedir (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023). Bu görüşe benzer söylemleri ile Y. Altuntaş'ın (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023) ve çeşitli elemelerin sonucunda birlikte çalışmaya uygun dansçıları tercih ettiğine ifadelerinde sıklıkla yer veren H. Altay'ın (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023) da refakat ettiği görülmüştür. Dansçının teknik bakımdan başarılı performans sağlayabilmesini, dansa ilişkin tüm farkındalıklara sahip olmasına bağlayan Çamlıyer ve Turan (2016), makalesinde dansçının kendinden emin olmasının, icrasına olumlu yönde yansıtacağına değinmektedir. Benzer bir şekilde; E. Orhan da, "dansçının repertuvar bilgisinden ziyade, algısı ve pratikliği etkindir" sözleriyle dansçıdaki repertuvar genişliğinin öneminden uzaklaşarak; algı, hız, kavrama gibi öğrenmeyi kolaylaştıran özellikleri işaret etmiştir (kişisel görüşme, 10 Aralık 2023).

Dansçı repertuvarının çeşitliliği ile ilgili soruya verilen yanıtların, genel olarak, yeni bir repertuvar öğrenme sürecine olan etkisi çerçevesinde değerlendirildiği gözlemlenmiştir. Literatürde de karşılaşıldığı gibi; geçmiş zamanda tekrarlar sonucu öğrenilmiş repertuvar, dansçının hafızasının bir parçası olur. Yeni öğreneceği repertuvar için benzer hareketler gerektiğinde dansçı bunları belleğinden çıkarır ve fiziksel olarak uygulamaya dönüştürebilir (Çamlıyer ve Turan, 2016). Bu durum yeni repertuvarın hızlı öğrenilmesine katkıda bulunur. Repertuvar çeşitliliğinin hızlı öğrenmeye katkısı olabileceği gibi, tecrübenin de hızlı adaptasyon ve hızlı öğrenme becerilerini artırdığı ile ilgili söylemlere de yer verilmiştir. Özellikle kısıtlı zaman içerisinde ortaya çıkması planlanan projeler söz konusu olduğunda işverenler dansçıda tecrübe gözetmekte; tecrübenin hızlı öğrenme konusunda büyük bir etken olduğunu düşünmektedirler (E. Eliağır, kişisel görüşme, 16 Ekim 2023; E. Orhan, kişisel görüşme, 10 Aralık 2023). Bununla birlikte tecrübe ve repertuvar zenginliği, kimi işverenler tarafından dansçı seçiminde birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alınmaktadır.

Yapılan görüşmelerde ortak olarak odaklanılan konu olan repertuvarın, tüm kazanımları ile tecrübeye eş değer tutulduğu, neredeyse tüm bilirkişilerce ifade edilmiştir. Buna göre; "tecrübeli insanlar sıkıntıları bana gelmeden absorbe edebiliyor" söylemiyle konuya yaklaşan A. Bahadır (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023), tecrübenin; dansçının, sahne veya sahne arkasında olası karşılaşılabileceği durumlarda nasıl davranması gerektiği konusunda da avantaj olduğuna dikkat çekmiştir. Tecrübeli dansçıların, sahne veya sahne arkasında karşılaşılabilecek durumlara hazırlıklı olduğu; geçmiş deneyimleri üzerine olası durumlara karşı bilinçli yaklaşabilecekleri ile ilgili konulara da Bahadır tarafından değinilmiştir.

Ancak repertuvar bilgisinin işverenler tarafından görülen dezavantajları olduğu gibi, tecrübeli dansçıların da sahip olduğu birtakım dezavantajlardan bahsetmeyi yerinde gören M. Uygun (kişisel görüşme, 25 Ekim 2023), önceki tecrübelerinde kötü deneyimler edinen tecrübeli dansçıların, yeni dahil oldukları gruba önyargılı yaklaşabilme potansiyellerinin olduğuna dikkat çekerek; mental yorgunlukları dolayısıyla adaptasyon sorunu yaşayabileceklerini dile getirmektedir.

Dansçıların, yeni anlaşma yaptığı şirketin olumsuz yönlerini eski tecrübeleriyle sürekli karşılaştırma çabası ile kuralları sorgulama cesareti de işverenler penceresinden tecrübeli bir dansçının dezavantajları arasında sayılmaktadır (E. D. Buran, kişisel görüşme, 18 Ekim 2023). E. D. Buran ayrıca şu sözleriyle "tecrübesiz dansçıya kendi şartlarımızı daha kolay öğretebiliyorsunuz" diyerek, tecrübesiz dansçının avantaj olabileceği durumların da varlığını hatırlatmıştır.

6. ESNEKLİĞE DAİR BEKLENTİLER

"Esneklik, yıllardır dansçıların üzerinde durdukları ve düzenli çalışmalarla geliştirdikleri temel fiziksel uygunluk bileşeni olagelmıştır" (Koutedakis ve diğerleri, 1996, aktaran Akyıldız, Açıkada, 2011). Esneklik, dansın sanatsal yönünü vurgulayarak estetik açıdan daha iyi bir performans sergilenmesini mümkün kılmaktadır (E. Eliağır, kişisel görüşme, 16 Ekim 2023; E. Orhan, kişisel görüşme, 10 Aralık 2023).

Pekiçten'in (2015) bale sanatı üzerinden bahsettiği bazı kriterlerin, bedeni; esnek, zarif ve uzun olarak şekillendirdiği yönündeki ifadesinden çıkarımla, esneklik de; bedenini bu kriterler çerçevesinde eğiten dansçıların çeşitli hareketleri daha zarif bir şekilde gerçekleştirmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda esneklik, dansçıya hareket özgürlüğü sağlamaktadır (M. Uygun, kişisel görüşme, 25 Ekim 2023; E. Orhan, kişisel görüşme, 10 Aralık 2023; E. D. Buran, kişisel görüşme, 18 Ekim 2023). Ayrıca

Uygun'un, "esnek vücut, dansçı bedeninde olması gerekenlerden biridir" görüşü, Gencer'in (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023) "ben dansçıyım diyorsa esnek olmalıdır zaten" ve "aşçı ne kadar soğan kesmeyi biliyorsa, dansçı da esnek olmayı bilmelidir" söylemleri ile örtüşmektedir.

Y. Altuntaş ise esneklik ihtiyacını akrobatik hareketlerin yapılabilmesi için gerekli bir zemin olarak ele almaktadır (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023). Akrobasinin günümüz gösteri dünyası için önemi göz önüne alınırsa; esnekliğe duyulan ihtiyaç, Altuntaş'ın belirttiği gibi bu alanda da kendini göstermektedir. H. Altay (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023) da esnekliğin dansçı için büyük bir avantaj olduğunu vurgularken, cümlelerinde akrobasinin de esneklik gibi büyük bir avantaj olduğuna yer vermiştir. "Bir balet veya balesini veya bir akrobatı yakalarsan, şovu (gösteriyi) çok başka bir yere taşıyabilirsin" diyen İ. Yılmaz'ın (kişisel görüşme, 17 Ekim 2023) de esnekliğe ve akrobatik hareketler yapabilme özelliğine sahip dansçıları pozitif değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Twitchett ve arkadaşlarının 2009 yılında yayımlanan çalışmalarına göre; halk dansçılarının esneklik oranlarının, bale dansçıları ile karşılaştırıldığında oldukça düşük olduğu görülmüştür (aktaran Akyıldız, Açıkada, 2011). Dansçının, dansçılık ortamlarının gerektirdiği performansı karşılayabilecek yeterliğinin olmasını yeterli bulan A. Bahadır (kişisel görüşme, 12 Ağustos 2023), organizasyonlarının bünyesinde sadece geleneksel dans performansı sergileyen grupları olmasına rağmen, esnekliğe özellikle dikkat ettiğini belirtmiştir. 2009 yılında yapılan bu araştırmadan yola çıkıldığında, 2023 yılına kadar olan süreçte, geleneksel dansların da; işverenler penceresinde -geleneksel dansların sahneye taşınmasıyla birlikte- diğer dans stilleriyle benzer nitelikte beklentiler inşa ettiği fark edilmeye başlanmıştır.

Görünen o ki; fikirlerine başvurulmuş tüm işverenlerin perspektifinde, esneklikte bir limit olmaksızın, vücudun maksimum kapasiteyle kullanılması kapsamında oluşturulan bir esneklik algısı belirginleşmiştir. Ancak aksi bir görüş olarak; esnekliğin vücutta bulunması gerektiği konusunda hemfikir olmasına rağmen Z. H. Özçelik'in (kişisel görüşme, 7 Aralık 2023), esneklik algısına başka bir perspektiften yaklaştığı da araştırmalar boyunca tespit edilen olgulardan bir tanesidir. Buna göre Özçelik'in esneklik anlayışı ve buna bağlı olarak esneklik ihtiyacı; vücudun son aşıl değerlerine kadar eklemelerin çalıştırılması değil, bunun yerine proje için gerekli hareketset bütünlüklerde, kullanılmasına ihtiyaç duyulan esnekliğin asgari düzeyde karşılanmasından ibarettir. Yani Özçelik, projesi için eklemlerde 90 derece hareket açıklığı gerektiği takdirde, bunu da yeter düzeyde kabul etmektedir. Yine de Özçelik'in görüşündeki yeterlik düzeyi; esneklik kavramında olduğu gibi, beyanlarıyla düşüncelerini ifade eden kişiler açısından da muğlaklık ifade etmektedir.

7. DİSİPLİN KAVRAMI İLE İLGİLİ BEKLENTİLER

Tüm işverenlerin net olarak fikir birliği sağladığı konulardan biri disiplindir. Disiplin kavramının, teknik beklentilerin bile önüne geçtiğini savunan S. Gıcır (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023), dans tekniğinin bir şekilde öğretilebileceğini belirtmiş, bale eğitimi alan dansçıların gerekli disiplini sağladıklarını ve bu sayede diğer dans stillerini öğrenmede zorluk yaşamadıklarını savunan cümlelere yer vermiştir. "önceliğimiz disiplin!" diye cümlesine başlayan H. Altay, organizasyonu bünyesinde 10-60 yaş aralığında 30 farklı ülkeden (30 farklı kültürden) minimum 600 kişinin çalıştığını ve böyle geniş bir dansçı yelpazesine sahip bir firmanın yönetiminin disipline önem vermeden başarılı olabileceğini mümkün görmediğini ifade eden görüşlerini arz etmiştir (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023). Aynı ilde ikamet eden dansçıların dansçılığı bir meslek olarak göremedikleri ve bu mesleğin sorumluluklarını üstlenmediklerini, o nedenle işverenlerin gerekli disiplini sağlayamadığı üzerine görüşlerini dile getirerek, disiplinsizlik ile ilgili serzenişte bulunan A. Bahadır'ı (kişisel görüşme, 12 Ağustos 2023), E. Eliağır'ın şu sözleri net bir şekilde desteklemektedir: "aynı ilde ikamet eden şu anda maalesef 23 personel var; maalesef diyorum çünkü disiplinsizler" (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023).

Disiplinle ilgili görüşlerini beyan eden işverenlerin konuyu yerli dansçılara bağlama eğilimleri gözlerden kaçmamıştır. Yerli ve yabancı dansçılar arasındaki farkın disiplin olduğuna dikkat çeken S. Gıcır da, yerli dansçıların büyük sorununun disipline edilmek istemedikleri noktada başladığı inancından bahsetmektedir (kişisel görüşme, 18 Ekim 2023).

Birçok işverenin, yerli dansçıların iş etiğine uzak bir mesleki felsefeye sahip olması sebebiyle, yabancı dansçılarla çalışmayı daha güvenilir bulduğu görüşmeler boyunca toplanılan verilerde görülecektir. H. Altay iş sözleşmesi olmasına rağmen yerli dansçıların, 'havanın sıcak olması' gibi oldukça basit sebepler ile istifasını sunabildiği ve sorumluluklarını hiçe sayarak iş sözleşmesini yarıda bırakıp evine dönme özgürlüğünü sadece kendi çıkarlarına odaklanarak kullanabildiği ve iş hukukunda bunun bir yaptırımını olmadığı gibi genellemelerini, insanların "neden Türklerle çalışmıyorsun?" eleştirilerine karşı vereceği

cevaplar olarak sıralamaktadır (kişisel görüşme, 20 Ekim 2023). Yerli dansçıların iş sözleşmelerini yarıda bırakıp gidebileceğine dair aynı görüşlere sahip olan E. Orhan da bu görüşünü aynı ilde ikamet eden dansçılar üzerinden şu sözlerle ifade etmektedir: “iş yükü biraz ağırlaşırsa hemen iş bırakabiliyor. (Çünkü) normal hayatlarındaki rutinde bir değişiklik olmuyor” (kişisel görüşme, 10 Aralık 2023).

Yerli dansçıların istikrarsızlığı, disipline edilmek istememeleri ve kolaya kaçma eğilimlerinin olması gibi konular, işverenlerin yurtdışından dansçı getirmelerine sebep olarak gösterilmektedir. 2009 yılında yapılan bir araştırmada da iyi derecede yabancı dil bilen yerli dansçı bulunamadığından yakınan işverenlerin ülke dışından dansçı getirerek çözüme ulaştıklarından bahsedilmiştir (Kurt, 2009).

Milliyetçi bir görüşü savunarak yerli dansçılarla çalışmak istediğini, bunun için adımlar attığını ancak başarısızlık olarak kariyerine yansıdığını belirten E. Eliağır (kişisel görüşme, 16 Ekim 2023), şu söylemiyle görüşlerini sonlandırmıştır: “Umarım çocuklarımız dünyada isim yapar, biz de gidip Hans'ı, Masha'yı, Dasha'yı başka ülkelerden getirmeyiz!”.

8. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de dans eğitimi ve dansın uygulandığı alanlar arasında tamamen örtüşmüş bir bağın olmaması, sektör ihtiyaçlarını karşılamada soru işaretleri yaratmaktadır. Bu belirsizliklere rağmen bu alanda hiçbir araştırmanın yapılmamış olması da bu makaleye, dansçılık piyasasına ve eğitim sisteminin daha verimli işlemesine katkı sağlama potansiyeli kazandırmıştır.

Bu araştırma kapsamında yürütülen saha araştırmaları neticesinde, dansçılardan beklenen niteliklerin; eğitimleri ve buna bağlı donanımları ile tercih sebebi olarak görülebilecek diğer özellikler gibi başlıklarda toplandığı tespit edilmiştir. Tüm işverenlerin bahsi geçen bu beklentiler ile varmak istedikleri ortak nokta, izler kitleyi ‘memnun etme’ ve bunun sonucunda ‘tekrar satın alma’ya katkı sağlayarak eğlence sektöründeki konumlarını korumaktır. Bu bağlamda performansçıların dış görünüşü, izler kitle ve işverenler tarafından dikkatle takip edilen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel yönelimler o yönde olsa da dış görünüşün, sadece estetik bir değerlendirme olmadığı; aynı zamanda dansçının kondisyon, denge ve hareket kabiliyeti gibi performans beklentilerini de içerdiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, dansçıların dış görünüşünün sadece sahnede değil, sahne arkasında da kurumsal temsil açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Dansçıların ideal vücut ölçüleri ile ilgili bir standartın olmaması, dansçıların dış görünüşüyle ilgili beklentilerin subjektif olduğunu ve kişisel tercihlere bağlı olarak değişebildiğini göstermektedir.

Yapılan görüşmeler neticesinde dansçıların en önemli fiziksel uygunluk ögesi esneklik kabiliyetleri olmuştur. Esnekliğin işverenler için bu denli büyük bir önem arz etmesi ve projenin gereği olmamasına rağmen dansçılardan beklenen bir özellik haline dönüşmesi, Hayekyen bir perspektifle; sınırları ortadan kaldıran duyguya duyulan bir ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Gerek estetik bir pencereden, gerek hareketleri özgür kılama bakımından esnekliğin gerekliliği ile alakalı birbirine yakın görüşler mülakatlar boyunca yerini almıştır. Bu bağlamda Antalya dans piyasasında esneklik normatif bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşverenlerin ortak paydada bulunduğu ve en önemli bulduğu bir diğer konuda “disiplin” olarak belirlenmiştir. Disiplin, birçok sektörde başarıyı belirleyen kritik bir faktördür. Performans yeterliği, genel olarak işverenlerce düzenli çalışmayla ulaşılabilecek bir olgu olarak görülürken; takım çalışması ve disiplin konularına müsamaha göstermedikleri, hatta disiplinsizlik durumunun iş feshine kadar uzanan sonuçlar doğurabileceği yapılan mülakatlarda altı çizilerek aktarılmıştır. Disiplin kavramı, işverenlerce yerli dansçılar üzerinden disiplinsizlik örnekleri verilerek detaylandırılmıştır. Yerli dansçıların Antalya eğlence sektöründeki disiplin profilinin -ne yazık ki- çok da olumlu olmadığı fark edilmiştir. Bu nedenle dansçılarla ilgili en büyük beklentilerden bir diğeri olan disiplin faktörünün, Antalya bölgesinde yerli dansçılar yerine ağırlıklı olarak yabancı dansçıların istihdam ettirilmesiyle kontrol altına alındığı gözlemlenmiştir.

Yerli dansçıların turistik bölgelerde talep görmemesinin altında yatan başka etkenlerin olma ihtimali, spesifik olarak aldıkları eğitim üzerinden de değerlendirme yapılmasına mecbur bırakmıştır. Görüşmelerde karşılaşılan; akademik eğitimin dansçılıkla nasıl bir etkileşim içinde olduğu ve dansçı adaylarının piyasaya nasıl hazırlandığı konularındaki eleştiriler de dikkate alındığında, bu eleştirilerin özellikle hedef alındığı yerin, geleneksel dans eğitimi veren yükseköğretim kurumları olduğu fark edilmiştir. Dansçıların sadece akademik eğitim alarak değil, aynı zamanda sahne deneyimi ve seyirci ile iletişim becerilerini geliştirerek piyasaya entegre olmalarının önemi vurgulanmıştır. Bale eğitimi veren kurumların, dansçılara disiplin,

duruş ve temel teknik yetenekleri kazandırarak sahnedeki performanslarını güçlendirme konusunda - özellikle geleneksel dans eğitimi veren kurumlara oranla- daha başarılı bulunduğu fark edilmiştir. Bunun sonucunda, bale ve modern dans eğitimi alan dansçıların tercih edilme oranının yüksek olduğu da edinilen bulgular arasındadır. Bale mezunu dansçıların dans piyasasında işverenler tarafından daha başarılı bulunmasını, performanslarına olan disiplinli yaklaşımları ile ilişkilendirip; dans stili olarak her iki sanat dalının da kıyaslanamayacak kadar farklı olduğunun da altını çizmek gerekir. Makalede dikkatle üzerinde durulan bir nokta olan eğitim-piyasa ilişkisi, dansçıların lisans düzeyinde aldıkları eğitimin, özellikle dansçılık açısından nitelikli olmasının önemini vurgular. Mezuniyet belgesinden ziyade, dansçının becerileri ve sahne performansı işverenler için kritik öneme sahiptir. Bu durum, eğitim alınan kurumun değil, eğitimin kalitesinin ve dansçının yeteneklerinin öne çıktığının bir göstergesidir.

Bir dansçının, dansçılık mesleğindeki başarısının gözle görünebilir olması için ya da kendisini işverenler tarafından kabul ettirebilmesi için en önemli faktörlerden bir tanesi de repertuvar olgusudur. Ancak işverenlerin en fazla görüş ayrılıklarına düştüğü konu da repertuvar bilgisi ve tecrübesi olarak dikkat çekmiştir. Kimi işverenler, zengin repertuvara sahip dansçıları ufku geniş ve çok yönlü bulurken; kimi işverenler yeni projeleri öğretmede repertuvar bilgisini bir engel olarak görmektedir. Bazı görüşler repertuvarı zengin dansçıların projelerine adaptasyon, hız ve kondisyon açısından daha uygun olduğu üzerine olsa da, bazı işverenler dansçının; beden farkındalığı, hız ve algı gibi özelliklerine odaklanarak repertuvarın önemini ikinci plana atmışlardır. Araştırma, dansçıların eğitim, repertuar ve tecrübe açısından geniş bir yelpazede değerlendirildiği, işverenlerin ise bu faktörleri projelerine uygun dansçı seçiminde dikkate aldığı bir dans piyasası tablosunu ortaya koymaktadır. Repertuvar zenginliği ve tecrübe faktörlerinin birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alındığı gibi, bazı durumlarda öne çıkan özellikler arasında da farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Genel olarak işverenlerin beklentilerinin en düşük olduğu özellik dansçının lisan bilgisidir. İşverenlerin çoğu, dansçıların performans yeteneklerine odaklanmayı tercih etmekte ve yabancı dilin zorunlu bir beklenti olmadığını düşünmektedir. Ancak uluslararası karma grupları olanlar tarafından -istihdama engel teşkil edecek düzeyde olmasa da- dikkat edilebilecek bir unsur olabileceği belirtilmektedir.

Bütün bunlar dikkate alındığında, sonuç olarak Türkiye'de dansçılık sektörünün gelişimi için eğitim ve işveren beklentileri arasında daha sağlam bir köprü kurulması ve disiplin konusundaki zayıflıkların giderilmesi gerektiği aşıkardır. Dans eğitimi veren kurumların seyirci ile iletişim ve sahne deneyimine daha fazla odaklanması, dansçıların piyasaya daha iyi hazırlanmalarını sağlayabilir. Bu çabalar, Türkiye'deki dansçılık piyasasının daha verimli ve sürdürülebilir bir şekilde işlemesine katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, M., & Açıkkada, C. (2011). *Sanat sergileyen sporcular olarak dansçılar: klasik bale dansçılarının fiziksel uygunluk bileşenleri. Spor Bilimleri Dergisi*, 22(1), 33-42.
- Erkan, S. (2014). *Sahne Sanatlarında Güçlü Bir Anlatım Aracı Olarak Beden. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 1-12.
- Kurt, S. (2009). *Türk halk kültürü ürünlerinin turizmde kullanımı: Fethiye örneği* (Yayın No. 241378) [Yükseklisans Tezi, Ege Üniversitesi].
- Pekiçten, C. Y. (2015). *Bir danstan neler beklenir: ortalama olmanın bir dans performansı üzerinden araştırılması ve sorgulanması* (Yayın No. 425567) [Yükseklisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi].
- Turan, Z., & Çamlıyer, H. (2016). *Dans Eğitiminde Temel Hareket Becerilerinin Sınıflandırılması. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 9 (17), 9-28.
- Uluç, A., & Çelik, A. (2006). *Hayek'in Liberal Düşüncesinde Birey-Devlet İlişkisi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(18), 131-141.